

מיבצעי צה"ל בלבנון במלחמת העצמאות

● עמיהוד ישראל

"מיבצע - חירם"
השטח הלבנוני שנכבש ע"י
צה"ל ב-10-31-1948

שלב ג'

שלב זה קשור בניצול ההצלחה של "מבצע-חירם" (29-31/10/48) שטיהר את הגליל-המרכזי במלואו והחזיר למדינת ישראל את כביש-הצפון וקו-הגבול הבינלאומי הצמוד לו. לאחר כיבוש סעסע וצומת כביש-נהר נעה "חטיבת-עודד" מערבה לאורך כביש-הצפון, כבשה את איקריה ותרביחא (שומרה) שנכנעו, ולפנות בוקר הגיעה עד איילון. "החטיבה-החדשה" נעה מסעסע צפונה-מזרחה, נתקלה בצליפות מהפפר הלבנוני מארון איראם ובהתנגדות-מה מהפפר צאלחה (כיום-יראון). מלפיה, שנערכה להגנה מפאתי מזרח, הופתעה כליל ונכבשה בנקל, בסיוע חיל-האוויר שזינב בנסוגים. מכאן ואילך הושלמה השתלטות צה"ל לאורך כל הגבול הלבנוני מראש-הנקרה ועד למלכיה.

עם התמוטטות צבא קווקגי ובריחתו מהגליל-המרכזי ב"נתיב קווקגי" (תרשיחא-אלקושי-רומייש), פרצה "חטיבת ברמל" ממנארה וממטולה לעבר לבנון, והשתלטה על 10 כפרים לבנוניים בציר האורך מ"ברד-הליטני" ועד למלכיה. כל המרחב הלבנוני בין ואדי-דובה במערב ו"ברד-הליטני" בצפון והגבול הבינלאומי במזרח טוהר. בין השאר נכבשו הכפרים הלבנוניים - בלידא, מוחייב, מיים אל-גיבל, קלעת-דובה, חולה, מרפבה, רב אית-לאתיו, עדיסה, טייבה ופריבלא, וכן 4 כפרים נוספים בצד הארצי-ישראלי של הגבול הבינלאומי.

בהתאם להסכם שביתת-הנשק בין ישראל ללבנון, שנחתם ב-23 למרץ 1949, נסוג צבא לבנון מתחנת ראש-הנקרה וצה"ל פינה את עשרת הכפרים הלבנוניים שתפס.

שלושה שלבים מציינים את קרבות צה"ל במלחמת העצמאות בספר הלבנוני: -

(א) עד לפלישת צבאות ערב, וצבא לבנון בכללם: הנסינות היהודיים באפריל 1948 להשתלט על מצודת-ישע (נבי-ישוע) שנכשלו.

(ב) הקרבות על מלכיה וקדס (קדש) במאי-יוני 1948.

(ג) "מיבצע חירם" (29-31/10/1948), ניצול הצלחתו הפריצה ללבנון וכיבוש 10 כפרים לבנוניים בין "ברד-הליטני" (בצפון) לצומת מלכיה (בדרום) ולואדי דובה (מערב).

שלב א'

לאחר הפינוי הבריטי ב-15 באפריל מהגליל העליון המזרחי נמסרה מצודת-ישע לידי הערבים. בכך נותקה הדרך לרמים (מנארה) ולרמות-נפתלי. אי לכך בוצעו שני נסיונות ללכידת המצודה: ב-15/4 נעה שדרה משוריית לעבר המצודה. עקב אור-פנסי אחת המכוניות, התגלתה השדרה, ההפתעה נגוזה והטור נסוג לאיילת השחר. ב-20/4 נעשה נסיון נוסף ע"י שתי יחידות מגדוד הפלמ"ח הגלילי. יחידה אחת חדרה מצפון-מזרח בשטח-מת עד לבניין המצודה וחבלניה הכינו את פיצוץ המיבנה. באותה עת ביצעה יחידה שניה פעולת-הסחה מרמות-נפתלי לעבר הכפר נבי-ישוע מדרום. החבלנים נחשפו, הפיצוץ נכשל, 24 פלמ"חאים נהרגו והמצודה לא נכבשה.

שלב ב'

שלב זה קשור בניצול ההצלחה של "מיבצע יפתח", שבשיאו - נכבשה צפת (11/5). הוחלט לקדם את פני הפלישה הלבנונית, תוך תפיסת נבי-ישוע ומלכיה, על מנת לבלום את הפולשים. במקביל לכך, הוחלט על פיצוץ גשרים בלבנון ובסוריה כדי לשבש את תנועת האויב.

בליל 14-15/5 נע "גדוד העמק" הפלמ"חאי במסע-רגלי מפרך לרמות-נפתלי הנצורה. יחידות הגדוד המשיכו רגלית מערבה וכבשו את הכפרים קדס (קדש) ומלכיה שעות ספורות לפני פלישת צבא לבנון. עם הפלישה הלבנונית נסוגו לוחמינו מהכפרים, אך תפסו את המישלטים שמדרום למלכיה, החולשים על כביש הגישה ללבנון. בליל ה-15/16-15/16 תוכנן מיבצע חבלה גדול על גשרי הליטני. נוכח הנסיגה ממלכיה, נדחה המיבצע ליום המחר. באותו לילה פוצצה יחידת חבלנים את גשר חרדלי על הליטני. בליל 16-17/5 נכבשה מצודת-ישע בסיוע (פסיכולוגי בעיקרו) של טייסת "פרימוסים", שהטילה פצצות תבערה על המצודה.

כשבוש שלאחר מכן בוצעו פעולות-הטרדה בתוך לבנון, תוך פשיטות-לילה על כפרים לבנוניים ועורקי תחבורתם: כך פוצץ הגשר בכביש בניאס-מרג' עיון מחד גיסא, אולם פיצוץ גשר החצבאני שבלבנון נכשל, מאידך גיסא.

בליל ה-28-29/5 נכבשה מלכיה בפעולת איגוף והטעייה, תוך העברת טורי-משוריין של "חטיבת-יפתח" ממנארה לכביש-המפריח-לבנוני. הטור נע בחסות החשכה כ-15 ק"מ על כביש לבנון בעוברו דרך הכפרים מיים אל-גיבל, בלידא ועייתרון. הפביש הלבנוני מול מנארה נחסם ע"י חוליית-חסימה לכיוון צפון. ליד עייתרון נכנס הטור המשוריין בטעות לכפר, שהופצץ מהאוויר באותה עת ע"י טייסת-הגליל. בעוד הטור סובב על עקבותיו על מנת להקדים לצומת מלכיה, הוא הצליח להפתיע במפת-אש שיריה צבאית לבנונית שהוחשה למלכיה כתיגבורת, הסב לה אבידות (2 משוריינים ו-4 משאיות), והשלים את יעדו ע"י כיבוש צומת מלכיה והכפר הסמוך לו. עם מיבצע זה חלה אתחלתא בשלב ב'. הצבא הלבנוני נסוג ובמקביל נסוג הצבא הסורי מהדגניות ומאיזור צמח.

בין ה-20/5-6/5 בוצעו פעולות לבנוניות וסוריות סטטיות בעיקרן (הפגזות, פטרולים והתארגנויות מחודשות). כשלון ה"בליצקריג" של צבאות ערב הביאם לתיכנון קפדני ומתואם יותר תוך הצבת יעדים אסטרטגיים ברורים. היעד העיקרי של צבאות סוריה ולבנון התבטא בנסיון ניתוקו וכיתורו של עמק-החולה מפאתי דרום תוך נעיצת טריז משותף ממשמר-הירדן ומלכיה. זו האחרונה נכבשה שוב ע"י הצבא הלבנוני, וכך נפתח ציר מלכיה לגליל-המרכזי, שדרפו נהר "צבא-ההצלה" של קווקגי ללב-הגליל. ב-10/6 בשעות הערב נהדפה התקפה קשה על רמות-נפתלי, ובמקביל-נכשלה ההתקפה הסורית על עין-גב. ב-11/6 נכנסה לתוקפה ההפוגה הראשונה כשמלכיה וקדש בידי הלבנונים, ומרכז-הגליל בואכה סג'רה בדרום בידי "צבא-ההצלה".